

Neke karakteristike provođenja Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka dojke u Karlovačkoj županiji

Biserka Hranilović

Zavod za javno zdravstvo Karlovačke županije

Ključne riječi: rak dojke, Karlovačka županija, probir, mamografija

Uvod

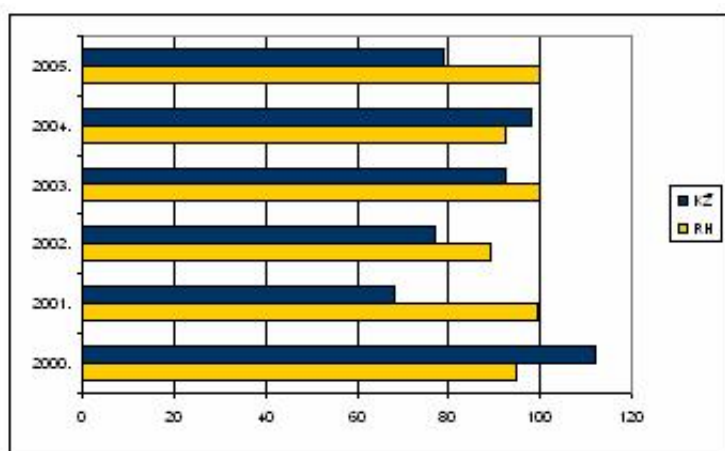
Rano otkrivanje raka dojke prije donošenja Nacionalnog programa nije se u Karlovačkoj županiji provodilo organizirano. Povremene akcije organizirala je jedino Udruga žena liječenih od bolesti dojke Europa Donna Karlovac.

Nakon što je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Vlade Republike Hrvatske pokrenulo Nacionalni program Zavod za javno zdravstvo Karlovačke županije obavio je pripremne aktivnosti kako bi se osigurala kvaliteta cjelokupnog postupka, te sukladno programu preuzeo ulogu organizatora i koordinatora. Osim koordinacije, uloga županijskog zavoda je i praćenje i evaluacija programa na svom području.

Kako bi uspješno evaluirali program prije početka provedbe analizirali smo epidemiološku situaciju na području Karlovačke županije i to za razdoblje od 2000. do 2005. godine.

Kao i u Republici Hrvatskoj i u Karlovačkoj županiji se rak dojke otkriva u jedne četvrtine svih novooboljelih žena od raka. Dobno standardizirane stope incidencije u Karlovačkoj županiji ne razlikuju se značajnije od onih u Republici Hrvatskoj u analiziranom razdoblju.

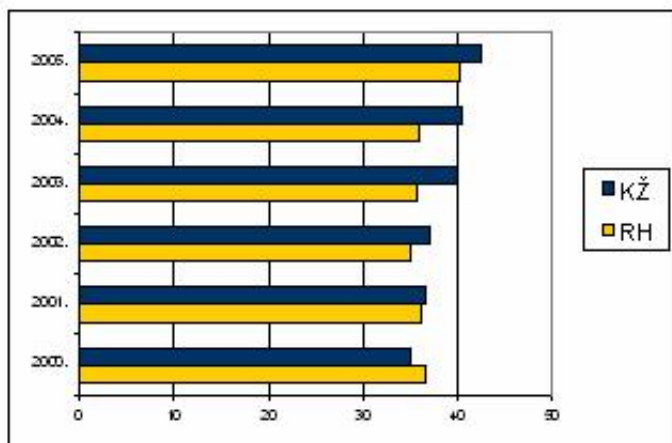
Slika 1. Incidencija raka dojke u Hrvatskoj i Karlovačkoj županiji od 2000. do 2005. godine (dobno standardizirane stope na hrvatsko stanovništvo prema popisu 2001. godine)- žene

Izvor podataka: Incidencija raka u Hrvatskoj, HZZJZ-Registar za rak

U promatranom razdoblju od 2000. do 2005. godine u Karlovačkoj županiji dolazi do porasta mortaliteta od raka dojke, a dobno standardizirane stope mortaliteta veće su od onih u Republici Hrvatskoj.

Slika 2. Mortalitet od raka dojke u Hrvatskoj i Karlovačkoj županiji od 2000. do 2005. godine (dobno standardizirane stope na hrvatsko stanovništvo prema popisu 2001. godine)- žene

Izvor podataka: Incidencija raka u Hrvatskoj, HZZJZ-Registar za rak

Rezultati ukazuju da nije bilo sustavne i sveobuhvatne prevencije i ranog otkrivanja raka dojke u Karlovačkoj županiji. U većem postotku rak dojke se dijagnosticirao u uznapredovalom stadiju što smanjuje mogućnost izlječenja, umanjuje šansu za preživljavanje, dovodi do veće smrtnosti i slabije kvalitete života oboljelih žena.

Cilj

Cilj rada je evaluacija provođenja Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka dojke u Karlovačkoj županiji nakon godinu dana, kako bi se ocijenila uspješnost provedbe za navedeno razdoblje i predložile mjere za poboljšanje kvalitete u dijelovima programa gdje je to potrebno.

Metode i rezultati

Za procjenu uspješnosti programa kratkoročno smo evaluirali obuhvat, praćenje patoloških nalaza i liječenje.

Temeljem podataka upisanih u računalni program može se pratiti uspješnost provođenja i to iz svakodnevnih izvješća o broju pozvanih žena i broju odazvanih žena. Kod pozivanja žena upisuje se zakazani termin, kao i svaka slijedeća komunikacija (promjena termina, razlog nedolaska, razlog neuručivanja poziva). Također se upisuju pristigli nalazi i upitnici. Obradom pristiglih nalaza dobije se uvid u podatke o ženama sa sumnjivim nalazima, a u kontaktu s obiteljskim liječnikom dobiju se podaci o daljnjoj obradi.

Praćenje patoloških nalaza moguće je temeljem citoloških i patohistoloških nalaza, a podaci o liječenju temeljem podataka o hospitaliziranim osobama, ONKO obrascima i Prijavama maligne neoplazme (vanbolničke).

U Karlovačkoj županiji predviđeno je tijekom dvije godine pozvati ukupno 19 883 žene u dobi od 50-69 godina. U razdoblju od godinu dana pozvano je 13 038 žena (100 % od predviđenog broja), odnosno 11 godišta (1937., 1939., 1940., 1941., 1950., 1951., 1952., 1953., 1954., 1955.).

Probir mamografija obavlja se u tri mamografske jedinice-Opća bolnica Karlovac, Opća bolnica Ogulin i Specijalna bolnica za produženo liječenje Duga Resa. Dnevno se pozove 105 žena.

U analiziranom vremenu mamografiju je obavilo 4695 žena ili 36,01% od ukupno pozvanih žena. Ako se u odazvane žene ubroje i one koje su obavile mamografiju unutar 12 mjeseci, one koje su u obradi ili imaju rak dojke, kao i one koje nisu mogle obaviti (umrle, ne žive u Republici Hrvatskoj) imamo veći obuhvat.

Tablica 1. Udio pozvanih i odazvanih žena po godištima u Karlovačkoj županiji u godini dana

godisšte	Udio pozvanih žena (%)	Udio odazvanih žena (%)
1937.	100,00	36,53
1938.	100,00	41,19
1939.	100,00	43,85
1940.	100,00	46,39
1941.	100,00	46,61
1950.	100,00	48,63
1951.	100,00	50,10
1952.	100,00	50,05
1953.	100,00	50,66
1954.	100,00	47,67
1955.	100,00	50,04

Obuhvat je različit obzirom na dob, te je veći u mlađoj dobi. Rezultati se odnose na promatrano razdoblje od godinu dana i vjerujemo da će se obuhvat za neka godišta povećati jer će se poslati ponovni pozivi, a postoji i mogućnost da se jave žene koju se nisu odazvale i ponovo se može zakazati termin.

Od ukupno pristiglih nalaza njih 17 (0,36 %) pripadalo je u skupinu sumnjivih nalaza (BIRADS 4 i 5). Kod njih 11 nakon obrade potvrđeno je da se radi o raku dojke i sve žene su liječene. Tri žene s nalazom BIRADS 4 obavile su daljnju obradu i naručene su na kontrolni pregled za 6 mjeseci. Za tri žene sa sumnjivim nalazom nakon započete obrade nemamo konačnu dijagnozu.

Tablica 2. Broj sumnjivih nalaza po godištima

godište	BIRADS 4	BIRADS 5	ukupno
1937.	4	1	5
1938.	-	1	1
1939.	1	-	1
1940.	1	1	2
1941.	-	1	1
1950.	-	1	1
1951.	-	1	1
1952.	-	1	1
1953.	2	-	2
1954.	1	-	1
1955.	1	-	1
	10	7	17

Od ukupno pregledanih žena kod njih 19 (0,4 %) potvrđeno je da se radi o raku dojke. Osim u skupini žena sa sumnjivim nalazima rak dojke je potvrđen i kod žena s nalazima BIRADS 0,2, i 3.

Tablica 3. Rak dojke otkriven tijekom probira po godištima i nalazima

godište	BIRADS 0	BIRADS 2	BIRADS 3	BIRADS 4	BIRADS 5	ukupno
1937.	2			2	1	5
1938.					1	1
1939.	1	1				2
1940.				1	1	2
1941.						
1950.	1				1	2
1951.					1	1
1952.					1	1
1953.			1	1		2
1954.						
1955.	2			1		3
	6	1	1	5	6	19

Kako još nije završena obrada za sve žene sa sumnjivim nalazima i nemamo podatke za žene koje su trebale daljnju obradu (BIRADS 0) pretpostavljamo da će broj otkrivenih karcinoma za navedena godišta biti i veći.

Rasprava

Provođenje Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka dojke u Karlovačkoj županiji karakterizira nedovoljni obuhvat žena. Jedan od razloga je nedovoljna informiranost i educiranost žena o važnosti ranog otkrivanja bolesti. Navedni problem uočili smo nakon obrade rezultata prva tri godišta i

pokušali smo poboljšati edukaciju i motivaciju žena za probir. U cilju promocije Nacionalnog programa Zavod za javno zdravstvo Karlovačke županije i Ceha frizera Karlovačke županije, u suradnji s udrugom žena liječenih zbog bolesti dojke Europa Donna- «Agata» Karlovac i Ligm protiv raka Karlovac, a pod pokroviteljstvom Karlovačke županije organizirali su akciju „ Zdravlje i ljepota za žene Karlovačke županije” sa sloganom „ Vi brinite o svom zdravlju, a mi ćemo brinuti o vašoj ljepoti „. Akcija je započela s predavanjem o važnosti ranog otkrivanja raka dojke za frizere i sve zainteresirane. Nakon toga u slijedećih 10 mjeseci slučajnim odabirom 50 žena koje su se odazvale na mamografiju bit će nagrađeno besplatnom frizuricom. Istovremeno za vrijeme trajanja akcije u frizerskim salonima izloženi su promotivni materijali vezani uz rak dojke (plakati Nacionalnog programa i letci „ Rak dojke- zašto je važno rano otkrivanje bolesti „) Cijela akcija bila je i medijski popraćena.

Jedan od razloga slabog odaziva su i prostorne karakteristike naše županije. Karlovačka župnija obuhvaća prostor od 3626 km² i gustoća naseljenosti je 39,1 stanovnik/km (u Hrvatskoj je 78,4). Postoje dijelovi županije izrazito slabo prometno povezani s centrima gdje se nalaze mamografske jedinice (autobusna veza jedan ili dva dana tjedno) što je sigurno utjecalo na slabiji odaziv pogotovo žena starije dobi. Pojedina mjesta udaljena su i više od 70 kilometara od mamografske jedinice (u jednom smjeru), te pojedine žene nisu u mogućnosti obaviti mamografiju zbog nemogućnosti plaćanja troškova prijevoza.

Kako svi subjekti u provođenju Nacionalnog programa nisu povezani u računalni program otežano je praćenje daljnje obrade i liječenja žena, poglavito onih čiji nalaz je označen kao BIRADS 0 i zahtijeva daljnju obradu. Od ukupnog broja pristiglih nalaza njih 473 (10,07%) bilo je označeno BIRADS 0. O tome koliko žena s nalazom BIRADS 0 nije obavilo daljnju obradu za sada nemamo podataka.

Od početka provođenja probira za sve nalaze omogućeno je dvostruko neovisno očitavanje i uglavnom se nalazi očitavaju u preporučenom vremenu od dva tjedna.

Za sve žene nismo u mogućnosti pratiti vrijeme potrebno za obradu, postavljanje konačne dijagnoze i početka liječenja ali iz dostupnih podataka možemo zaključiti da većina žena obavi obradu i započne liječenje u preporučenom vremenu. Nešto duže obrada traje kod nalaza BIRADS 0.

Zaključak

U Karlovačkoj županiji provedene su sve pripreme aktivnosti u suradnji sa svim predviđenim sudionicima kako bi se osigurala što bolja kvaliteta provođenja Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka dojke. Zavod za javno zdravstvo Karlovačke županije kontinuirano je pratio i evaluirao provedbu programa na području županije. Uz izuzetno dobru suradnju mamografskih jedinica u našim bolnicama u vremenu od godinu dana uspjeli smo pozvati sva predviđena godišta.

Da bi ostvarili ciljeve planirane Nacionalnim programom potrebno je povećati obuhvat žena i nastojati dostići preporučeni obuhvat od 70 %. I ako se tijekom cijelog razdoblja provodila edukacija žena ona nije obuhvaćala sva područja županije. Potrebna je sustavna i planirana edukaciju u svim područjima Karlovačke županije kako bi se educirale žene i povećala svjesnost o važnosti ranog otkrivanja bolesti. Edukaciju je potrebno provesti i za liječnike opće medicine , kao i za medicinske sestre. Bolja informiranost i motivacija žena za preventivnim pregledima može se poboljšati u suradnji s medijima.

Većem obuhvatu pridonijela bi veća dostupnost mamografa, poglavito tamo gdje za to postoje prostorni i kadrovski uvjeti (novi mamograf za Dom zdravlja Slunj) ili uključenje pokretnog mamografa za udaljena i prometno izolirana područja.

Povezivanjem mamografskih jedinica i centara za liječenje u računalni program omogućilo bi se bolje praćenje žena sa suspektnim nalazima.

Kako bi se mogli pratiti predviđeni pokazatelji (broj karcinoma otkrivenih probirom, stadij bolesti, mortalitet) i nadalje treba nastojati poboljšati kvalitetu podataka obaveznih obarazaca (ONKO; Prijava maligne neoplazme i Potvrda o smrti).

Provođenje probira zahtijeva trajno praćenje i evaluaciju u svim segmentima kako bi se poboljšala kvaliteta.

Nakon godinu dana provođenja Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka dojke u Karlovačkoj županiji mislimo da smo uspjeli senzibilizirati javnost i da je Nacionalni program ranog otkrivanja raka dojke prepoznat kao uspješna javnozdravstvena intervencija koja doprinosi poboljšanju zdravlja populacije.

Literatura

1. Nacionalni program ranog otkrivanja raka dojke. Ministarstvo Zdravstva i socijalne skrbi, Zagreb, lipanj 2006.
2. Incidencija raka u Hrvatskoj 2001-2005., Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb
3. Umrli prema izroku smrti, spolu i starosti u Karlovačkoj županiji 2000.-2005., , Državni zavod za statistiku, zagreb

Kontakt adresa:

Biserka Hranilović, dr. med.
spec. epidemiolog
Zavod za javno zdravstvo Karlovačke županije
47 000 Karlovac, V. Mačeka 48
047 411 265
ziz-epidemiologija@ka.t-com.hr